

POSTAVENIE OCHRANY LESA V ZÁKONE 326/2005 Z. Z. O LESOCH

Valér Cmorík, Pavel Toma, Juraj Balkovič

Zákon o lesoch bol prijatý na rokovaní Národnej rady SR dňa 23. júna 2005 a nadobudol účinnosť od 1. septembra 2005. Ochrane lesa, ako jednej z hlavných a najdôležitejších lesníckych činností, je v tomto zákone venovaná patričná pozornosť. Nosnou časťou je štvrtý diel zákona, kde sú v §§ 28 a 29 uvedené povinnosti obhospodarovateľov pri ochrane lesa a kompetencie a postavenie orgánu štátnej správy odbornej kontroly ochrany lesa.

Filozofia zákona je postavená na potrebe zisťovať výskyt a vývoj abiotických, biotických a antropogénnych škodlivých činiteľov, vykonávať preventívne oparení proti ich škodlivým účinkom a v prípade potreby aj ochranné a obranné opatrení.

Zdôrazňuje sa povinnosť uprednostňovať šetrné postupy a prípravky na ochranu rastlín s osobitným zvýraznením biologických prípravkov a biotechnických postupov pri ochrane pred škodami. Ukladá sa povinnosť hospodáriť v lese tak, aby neboli ohrozené lesy iných vlastníkov.

Nakoľko široké spektrum potencionálnych problémov, ktoré sa môžu vyskytnúť pri ochrane lesa, neumožňuje vymenovať všetky alternatívy v právnom predpise, sú obhospodarovatelia lesa povinní plniť aj ďalšie opatrenia uložené orgánom štátnej správy na úseku lesného hospodárstva alebo orgánom štátnej odbornej kontroly ochrany lesa, pri zistení a identifikovaní ohrozenia lesa škodlivými činiteľmi. Orgán štátnej odbornej kontroly ochrany lesa bol do zákona zakomponovaný z dôvodu zvýšenia odbornej úrovne nie len pri kontrole plnenia povinností pri ochrane lesa, ale aj z dôvodu zvyšovania odbornej úrovne expertíznej, poradenskej a vzdelávacej činnosti. Súčinnosť s orgánmi štátnej správy lesného hospodárstva je zabezpečená povinnosťou tejto organizačnej zložky, predkladať výsledky kontroly a uložené opatrenia miestne príslušnému orgánu štátnej správy.

V prípade ohrozenia lesov alebo škôd spôsobených škodlivými činiteľmi, musí obhospodarovateľ lesa vykonať opatrenia na odstránenie na odvrátenie ohrozenie lesa a odstránenie následných škôd.

Na území s piatym stupňom ochrany, podľa zákona 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, je zakázané zasahovať do lesných porastov a poškodzovať vegetačný kryt. V odôvodnených prípadoch môže, ale aj nemusí orgán štátnej správy vo veciach ochrany prírody a krajiny, povoliť výnimku zo zakázaných činností. Z dôvodu preklenutia principiálnych názorových rozdielov potreby zasahovania proti biotickým škodcom v tomto stupni ochrany, v zákone je uložená povinnosť realizovať opatrenia na zabránenie šírenia a premnoženia škodcov z chránených území s piatym stupňom ochrany, v ktorých nebola povolená výnimka, v ochranných pásmach území s piatym stupňom ochrany organizácii ochrany prírody a krajiny. Ak vykonávaním týchto opatrení vznikne škoda, na jej náhradu sa vzťahujú všeobecné predpisy o náhrade škody. Pri zmienke o ustanovení tejto časti zákona, upozorňujeme vlastníkov lesov na to, že v prípade neudelenia výnimky na spracovanie kalamity v piatom stupni ochrany, treba vyzvať príslušný orgán štátnej ochrany prírody a krajiny na realizáciu opatrení.

Zákon pamätá aj na prípady, že biotický škodlivý činiteľ ohrozujúci les sa môže vyskytovať aj na pozemkoch a skladoch dreva mimo les. Orgán štátnej správy LH môže uložiť opatrenia proti ich rozšíreniu právnickým alebo fyzickým osobám, ktoré užívajú dotknuté pozemky alebo skladujú drevo.

Lesy pod vplyvom imisií sa podľa stupňa úrovne znečistenia ovzdušia zaraďujú do pásiem ohrozenia. Charakteristika pásiem ohrozenia lesa imisiami bude tvoriť prílohu vykonávacej vyhlášky. Navrhujú sa tri pásma ohrozenia A, B a C. Do pásma ohrozenia A sa budú zaraďovať plochy s extrémnym imisným zaťažením, exponované prevládajúcemu prúdeniu od významných lokálnych zdrojov znečistenia. Pôvodný les spravidla zanikol, typická je sekundárna sukcesia prípravných drevín a odolných krov. Do pásma ohrozenia B pripadnú plochy s vysokým imisným zaťažením spravidla z lokálnych zdrojov znečistenia. Lesné dreviny sú silne fyziologicky limitované, dochádza k vážnym

poruchám vo výžive, k výraznému zníženiu odolnosti voči iným stresorom a k významným zmenám celého ekosystému. Pásmo ohrozenia C budú tvoriť plochy s nižším, chronickým imisným zaťažením z diaľkového prenosu (spravidla vyššie horské polohy) alebo z lokálnych zdrojov znečistenia. Lesné dreviny nemusia javiť známky fyziologického poškodenia, sú však oslabené, ich rezistencia je znížená a ekosystémové väzby narušené.

Činnosti a povinnosti vyplývajúce pre obhospodarovateľov lesov z predmetného zákona na úseku ochrany lesa zabezpečuje odborný lesný hospodár v zmysle § 48. Tento okrem iného usmerňuje realizáciu plánu a opatrení uložených na ochranu lesa, sleduje stav vývoj škodlivých činiteľov v lesoch a v súčinnosti s obhospodarovateľom lesa predkladá o nich hlásenia orgánu štátnej správy lesného hospodárstva a lesníckej ochrannárskej službe. Navrhuje preventívne opatrenia na ochranu lesov a predchádzanie vplyvu škodlivých činiteľov a dozerá na ich realizáciu.

Neoddeliteľnou súčasťou zákona je aj financovanie verejnoprospešných činností na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. Vo vzťahu k problematike ochrany lesa podľa § 55 z prostriedkov štátneho rozpočtu sa zabezpečuje činnosť lesníckej ochrannárskej služby, monitorovanie zdravotného stavu lesov, letecký protipožiarny monitoring a letecká veľkoplošná ochrana lesov a realizácia súvisiacich озdravných opatrení. Výdavky na uvedené činnosti je možné hradíť príspevkovým organizáciám.

S ohľadom na obdobie od prijatie zákona o lesoch nie je našim cieľom prezentovať podrobnú informáciu o tejto právnej norme. Podrobnejšie o základných povinnostiach na úseku ochrany lesa sa zmiňujeme v ďalšej časti príspevku, zameraného na obsahovú náplň pripravovaného vykonávacieho predpisu.

Zásady ochrany lesa

Zásady ochrany lesa zahŕňujú súbor opatrení na zabezpečenie stability a odolnosti lesov a vytvorenie podmienok a predpokladov k obmedzeniu výskytu škodlivých činiteľov, zmierneniu následkov ich pôsobenia a na ochranu a obranu proti nim založenú na princípoch integrovanej ochrany lesa s využitím ekologicky šetrných a ekonomicky akceptovateľných postupov.

S cieľom zabezpečenia ochrany lesa obhospodarovateľ lesa sleduje zdravotný stav lesa, identifikuje škodlivé činitele, prijíma a uplatňuje konkrétne metódy a postupy prevencie, kontroly, ochrany a obrany proti škodlivým činiteľom.

Zabezpečenie stability a odolnosti lesov

Obhospodarovateľ lesa vhodnými opatreniami zabezpečuje stabilitu a odolnosť lesov tak, aby nebola ohrozená existencia lesov a aby lesy boli schopné odolávať poškodeniu škodlivými činiteľmi, ktoré by mohli ohroziť ich existenciu.

Vhodnými opatreniami sú najmä úlohy výchovy lesa a obnovy lesa plánované v pláne hospodárskych opatrení, ktoré vychádzajú z rámcového plánovania a modelov hospodárenia zohľadňujúcich zásady ochrany lesa.

Ochrana lesa pred pôsobením abiotických škodlivých činiteľov

Opatreniami na ochranu lesa pred pôsobením abiotických škodlivých činiteľov sú v lesných porastoch ohrozených abiotickými činiteľmi ťažba neodolných drevín a stromov tak, aby sa podiel odolných stromov zvyšoval. V obnove lesa sa má postupovať proti smeru prevládajúcich vetrov. Intenzívna výchova porastov, vykonávanie prečistiek so zameraním na zlepšenie druhovej a priestorovej štruktúry a zvýšenie odolnosti lesných porastov a realizácia prebierok v prospech najdôležitejších zložiek porastu, najmä vo veku do 50 rokov. Podsadby spevňovacími drevinami a opatrenia na podporu výškovej a hrúbkovej diferenciácie lesných porastov, majú prispievať k zvýšeniu odolnostného potenciálu lesných porastov proti pôsobeniu abiotických škodlivých činiteľov.

V oblastiach a lesných porastoch veľmi ohrozených vetrom sa zakladajú hlavné spevňovacie prvky kolmo na smer vetra, vo vzdialenosti 150–200 m od seba. Ak ide o väčšie komplexy zakladajú sa aj vedľajšie spevňovacie pásy kolmo na hlavné spevňovacie pásy. Realizuje sa spevňovanie okrajov lesných porastov v šírke aspoň 50 m, vytvárajú sa spevňovacie pásy v rovnovekých lesných porastoch (ďalej len „rozlúk“) o šírke 15–20 m, vo vzdialenosti 150–200 m od seba. Rozluky sa rozširujú smerom proti vetru. Potrebné je vytváranie spevňovacích pásov na náveternom okraji lesného porastu, pred ktorým sa nachádza starší lesný porast (ďalej len „odluka“) o šírke 15–20 m,

Pestovno-ochranné opatrenia pri zakladaní porastov sa orientujú na výchovu porastov a obnovu porastov zvýšením zastúpenia spevňovacích drevín, udržiavanie priaznivých statických parametrov cieľových stromov (vyšší podiel koruny z celkovej výšky stromov a nižší štíhlostný kvocient), zabránenie poškodzovania stromov zverou a mechanickým poškodením pri ťažbe a približovaní, včasné ošetrenie poranených cieľových stromov, podporu a ochranu stanovištne vhodných spevňovacích drevín vo všetkých rastových fázach a odstraňovanie jedincov, ktorých ponechanie v lesnom poraste môže spôsobiť zníženie odolnosti lesného porastu.

Biotické škodlivé činitele

Biotickým škodlivým činiteľom sú najmä hmyz, zver alebo iné živé organizmy, pričom za významné sa považujú tie, ktoré v lesoch spôsobujú lokálne, alebo aj plošne významné poškodenie lesa, vyžadujúce obranný zásah.

Podľa populačnej hustoty biotických škodlivých činiteľov sa rozlišuje základný stav, zvýšený stav a kalamitný stav populačnej hustoty škodcu.

Zásady pre určovanie základného stavu populačnej hustoty škodcu, zvýšeného stavu populačnej hustoty škodcu alebo kalamitného stavu populačnej hustoty škodcu a základné spôsoby zisťovania výskytu, kontroly a obrany proti vybraným druhom, sú uvedené v prílohe navrhovanej vykonávacej vyhlášky. Za vybrané druhy sa považujú lykožrúty smrekový, lesklý a severský, mniška veľkohlavá, rúrkovček smrekovcový, kôrovnica kaukazská, chrústy a ich pandravy, podkôrník dubový, sypavky na boroviciach, podpňovka smreková. Na neuvedené druhy sa vzťahujú príslušné STN.

Zlomy, vývraty a drevo vhodné pre rozvoj škodlivého hmyzu vzniknuté do 31. marca musí byť spracované alebo asanované najneskôr do 31. mája. V lesných porastoch, ktoré sa čo i len z časti nachádzajú vo výške 800 m n. m. a viac, do 30. júna bežného roku. To neplatí pre náhodnú ťažbu podľa § 23 ods. 6 zákona (harmonogram spracovania).

Ochrana lesa pred škodami zverou

K obmedzeniu škôd spôsobovaných zverou vykonáva vlastník alebo obhospodarovateľ lesa špecifické preventívne opatrenia, ako je najmä individuálna ochrana stromov a oplocovanie lesných porastov, ktoré sa uplatňujú diferencovane, s ohľadom na potencionálne ohrozenie drevín a lesných porastov zverou. Po skončení opodstatnenosti ochrany lesných porastov pred zverou, obhospodarovateľ lesa odstraňuje z lesných porastov pletivo, plastické sieťoviny a iné podobné materiály použité na ochranu lesa.

Ochrana lesa pred inými živými organizmami

Obhospodarovateľ lesa na zabránenie škôd spôsobených inými živými organizmami najmä zabezpečuje hygienu porastov, odstraňuje zdroje infekcie, vykonáva dôslednú ochranu a obranu proti pôvodcom a prenášačom hubových a ostatných infekčných chorôb, používa zdravý sadbový materiál a osivo bez príznakov chorôb a poškodenia, sústavne kontroluje stav semien, semenáčikov a sadenic lesných drevín.

Ochrana lesa proti rozšíreniu biotických škodcov z území s piatym stupňom ochrany prírody

V piatom stupni ochrany prírody obhospodarovateľ lesa vykonáva opatrenia na ochranu lesa len, ak bola udelená výnimka podľa osobitného predpisu.

Ak obhospodarovateľovi lesa nebola udelená výnimka, opatrenia na zabránenie šírenia a premnoženia škodcov z území s piatym stupňom ochrany prírody zabezpečí na vlastné náklady organizácia ochrany prírody a krajiny v ochranných pásmach týchto území. Ak nie je ochranné pásmo vyhlásené, pre účely vykonania opatrení podľa tejto vyhlášky, sa zaň považuje pás široký 100 m od hranice územia s piatym stupňom ochrany prírody.

Návrh opatrení odsúhlasí odborný lesný hospodár, vykonávajúci činnosť na dotknutých lesných pozemkoch, ktorý zároveň skontroluje a vyhodnotí účinnosť vykonaných opatrení.

Ochrana lesov pod vplyvom imisií

V lesoch pod vplyvom imisií obhospodarovateľ lesa vykonáva ochranné opatrenia konkretizované v pláne tak, aby sa zmiernili negatívne dôsledky ich pôsobenia.

Ak sa počas platnosti plánu zmení stav lesných porastov do takej miery, že nie je možné alebo účelné realizovať opatrenia podľa plánu a treba realizovať iné opatrenia, môže sa postupovať úpravou plánu, zmenou plánu alebo sa vykoná rekonštrukcia lesa.

Návrh opatrení a spôsob ich realizácie možno podrobne rozpracovať v osobitnom projekte na hospodárenie v lesoch pod vplyvom imisií, ktorý posudzuje lesnícka ochranná služba. Obsah špeciálneho projektu озdravných opatrení sa navrhuje nasledovne:

1. Názov projektu, meno projektanta a dátum vyhotovenia.
2. Popis stavu porastov
3. Analýzy pôdnych vzoriek a asimilačných orgánov, prípadne údaje o koncentrácii elementov v machoch, vykonaných akreditovaným laboratóriom.
4. Návrh a zdôvodnenie pestovno-biologických melioračných opatrení, pestovno-technologických melioračných opatrení a chemických melioračných opatrení
5. Projektované opatrenia podľa najnižších JPRL v členení na prevádzkové výkony.
6. Náklady na realizáciu projektu *(odkaz pod čiarou na vyhlášku podľa odkazu § 66 ods. j)
7. Spôsob zabezpečenia monitorovania účinnosti vykonaných opatrení
8. Prílohy (napr. súhlas na vykonanie niektorých prác ak to vyžadujú iné právne predpisy, kópia porastovej mapy a pod.)

Ak osobitný projekt obsahuje aj návrh rekonštrukcie lesa, ktorý nebol určený plánom, vyžaduje sa schválenie projektu príslušným krajským lesným úradom, ktorý si vyžiada stanovisko orgánu štátnej správy ochrany prírody a krajiny.

Opatrenia realizované na základe osobitného projektu podľa odseku 3 môžu byť podporované podľa osobitného predpisu. (zákon č. 473/2003 Z. z. o Pôdohospodárskej platobnej agentúre, o podpore podnikania v pôdohospodárstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 546/2004 Z. z.).

Ochrana lesa proti lesným požiarom

Obhospodarovateľ lesa vykonáva preventívne opatrenia proti vzniku lesných požiarov v súlade s osobitným predpisom (zákon č. 562 /2005, ktorým sa mení a dopĺňa zákon 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarom v znení neskorších predpisov a vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 591/2005 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MV SR č. 121/2002 Z. z. o požiarnej prevencii).

Za preventívne opatrenia sa považujú najmä:

a) protipožiarne rozčleňovacie pásy slúžiace na zabránenie šírenia korunového požiaru, z ktorých sú odstránené stromy a kry a nepresahujú do nich časti korún stromov z okraja porastu; za protipožiarne rozčleňovacie pásy sa považujú najmä trasy štátnych ciest, miestne komunikácie, lesná dopravná sieť a iné líniové stavby, ktorých šírka je spravidla 20 metrov,

b) protipožiarne rozčleňovacie prieseky slúžiace na zabránenie šírenia pozemného požiaru z ktorých je odstránený horľavý materiál a ktorých šírka je spravidla 3 až 6 metrov; za protipožiarne rozčleňovacie prieseky sa považujú najmä drobné vodné toky, zväžnice a približovacie linky.

Na účely ochrany lesa proti lesným požiarom sa zabezpečuje v lesoch všetkých vlastníkov, správcov a obhospodarovateľov lesa letecký protipožiarne monitoring.

V rámci evidencie ochrany lesa sa vo výkazoch L 114 evidujú lesné požiare v rozsahu požadovanom EÚ. Okrem identifikácie miesta lesného požiaru, charakteristiky dielca, rozsahu poškodenia a vzniknutej škode, bude potrebné vykazovať dátum a čas vzniku požiaru, dátum a čas 1. požiarneho zásahu dátum a čas uhasenia požiaru a spôsob likvidácie. Výkaz ročne predkladá obhospodarovateľ lesa Národnému lesníckemu centru, teda organizácii poverenej za SR implementáciou Nariadenia (ES) č. 2152/2003 Európskeho parlamentu a Rady – Forest Focus, ktorého súčasťou je aj evidencia lesných požiarov. Upozorňujeme na tú skutočnosť, že v prípade nedodržania povinnosti komplexnej evidencie a jej nahlasovania EÚ, v prípade možnosti získania finančných prostriedkov z EÚ na preventívne opatrenia proti vzniku lesných požiarov, môže byť stanovisko zamietavé, práve z tohto dôvodu.

V L 115 – škody zverou, sa bude evidovať rozsah vykonaných opatrení na zabránenie škôd, náklady na ne vynaložené, ako aj rozsah poškodenia lesných porastov a vzniknuté škody. Uvedené údaje sa budú vykazovať za celý rok k 31. 12.

L 116 – Hlásenie o výskyte škodlivých činiteľov bude predkladať obhospodarovateľ lesa za vlastnícky celok. Eviduje sa výskyt abiotických, biotických (podkôrniky a huby) a antropogénnych škodlivých činiteľov podľa drevín, rozsahu napadnutia a spracovania. Ďalej sa eviduje listožravý a cicavý hmyz podľa drevín a rozsahu napadnutia, škodlivé činitele v lesných škôlkach. Vykazujú sa obranné opatrenia v lese a v lesných škôlkach. Súčasťou hlásenia je aj prehľad o spotrebe prípravkov na ochranu lesa.

Záverom by som Vás chcel upozorniť aj na niektoré iné právne predpisy, ktoré majú úzku súvislosť s činnosťami vykonávanými pri ochrane lesa. Z menej zaužívaných zákonov je to zákon č. 136/2000 Z. z. o hnojivách v znení zákona č. 555/2004 Z. z. a súvisiaca vyhláška MP SR č. 338/2005, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o postupe pre odber pôdnych vzoriek, spôsobe a rozsahu vykonávania agrochemického skúšania pôd, zisťovania pôdnych vlastností lesných pozemkov a vedení evidencie hnojenia pôdy a stavu výživy rastlín na poľnohospodárskej pôde a na lesných pozemkoch. Ich aplikácia je potrebná najmä pri návrhu ozdravných opatrení. Ďalej je to zákon č. 193/2005 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti, z ktorého vyplýva povinnosť evidencie spotreby prípravkov na ochranu rastlín alebo iných prípravkov s uvedením spôsobu aplikácie. Z tohto zákona vyplýva aj postavenie NLC ako orgánu rastlinolekárskej starostlivosti. Zákon č. 364/2004 Z. z. – vodný zákon treba rešpektovať najmä pri leteckej aplikácii hnojív a chemických látok na ochranu rastlín alebo na ničenie škodcov alebo buriny v chránených vodohospodárskych oblastiach a v ochranných pásmach vodárenských zdrojov.

Ing. Valér Cmorik, Ing. Pavel Toma, Ing. Juraj Balkovič

Ministerstvo pôdohospodárstva SR, Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava
